

Helnæs i en sydfynsk nationalpark? Rapport fra Den lokale arbejdsgruppe for Helnæs

Indledning og baggrund

Bestyrelsen for Helnæs Beboerforening og Borgergruppen på Helnæs dannede i efteråret 2009 en "lokal arbejdsgruppe på Helnæs", tilknyttet projektet Nationalpark Sydfyn.

Arbejdsgruppen består af beboerforeningens bestyrelse, borgergruppen og yderligere 3 fastboende på Helnæs, ialt 14 personer. Af disse har ni ("rejseholdet") deltaget i hovedarbejdsgrupperne Kultur, Natur, Friluftsliv og Erhvervsliv, således at én person har deltaget stort set alle møder i hovedgrupperne, mens andre har været tilknyttet to eller en enkelt af hovedgrupperne. Her pr. 14. februar 2010 har der været afholdt fire møder i Kulturgruppen, tre i Naturgruppen, tre i Friluftsgruppen og to i Erhvervsgruppen.

Under hver af hovedgrupperne Kultur, Natur, Friluftsliv og Erhvervsliv har arbejdsgruppens "rejsehold" deltaget i arbejdsgrupper med fokus på særlige indsatsområder i en mulig nationalpark. Det drejer sig om strandenge og mader, overdrev, kyst- og vadefugle, naturvenlig arealanvendelse, styring af friluftaktiviteter, jagt og fiskeri, flere og bedre friluftsfaciliteter, bosætning og infrastruktur, landbrugets muligheder i en nationalpark, og en bedre beslutningsproces frem mod og i en eventuel nationalpark. "Rejseholdet" og den lokale arbejdsgruppe på Helnæs har derigennem fået særdeles god indsigt i både indholdet i nationalparkprojektet og den måde, man arbejder på.

Formålet med den lokale arbejdsgruppe på Helnæs har fra starten været:

1. at belyse fordele og ulemper ved deltagelse i en nationalpark i forhold til den udvikling, der er lagt op til i landsbyplanen for Helnæs.
2. at undersøge om der på Helnæs er så stor modstand mod at deltage i nationalparken, at Helnæs, ligesom Helgenæs, skal trækkes ud af nationalparkprojektet.

Med dette formål og arbejdet i hovedgruppernes som grundlag har den lokale arbejdsgruppe lavet fire del rapporter vedr. Kultur, Natur, Friluftsliv og Erhvervsliv til de fire hovedarbejdsgrupper, som nu bl.a. drøfter forslag til afgrænsning af nationalparken. Den lokale arbejdsgruppes delrapporter vil også blive husstandsomdelt på Helnæs som optakt til den planlagte undersøgelse af, om der på Helnæs er den nødvendige brede lokal opbakning til en sydfynsk nationalpark. Resultatet heraf denne vil foreligge tidligt i marts måned, så hovedarbejdsgrupperne kender graden af lokal opbakning på Helnæs, når de i marts-april afslutter arbejdet med deres endelige rapporter. Den lokale arbejdsgruppes samlede rapport med resultatet af undersøgelsen vil i sin helhed blive vedlagt hovedgruppernes rapporter til nationalparkprojektets styregruppe og kommunerne.

Helnæs i kulturhistorisk lys

Halvøen Helnæs har, som beskrevet i kulturgruppens faglige rapport "Sydfyn og Øhavet. Herregårdslandskab og Kystkultur", været beboet fra stenalderen og til nu af mennesker, som for hver tidsperiode har efterladt sig spor. Fra stenalderen findes markant placerede stendysser, men kun få i forhold til dem, der var. En runesten fra den tidlige vikingetid, som står på nationalmuseet, er en af de få, som både giver navnet på den person, der lod runerne riste, og vedkommendes titel som "gode" [udøver af hellige handlinger]. Fra senere tider, hvor Helnæs var underlagt kronen og senere Hagenskov/Frederiksgave gods findes stendige-omkrandsede marker og veje, den langstrakte og slyngede vejby med flere bevaringsværdige gamle gårde og huse iblandet nyere ejendomme og huse, kirke, forsamlingshus (nyrestaureret for et større fondsbeløb), mølle (med funktion som naturskole), og skolebygninger, som nu huser en meget aktiv højskole. Mod sydøst ved Helnæsbugtens åbning findes det gamle fiskerleje med en del oprindelige bygninger, suppleret med nyere huse og sommerhuse. Længere mod syd findes et regulært, større sommerhusområde. Længst mod sydvest findes fyrtårnet med privatejede, nyrestaurerede fyrmester- og fyrassistent-boliger.

Helnæs har et aktivt landbrug med både agerbrug og dyrehold og de samme problemer som dansk landbrug iøvrigt. Landbruget er basis for den oprindelige kulturhistoriske struktur af landskabet og de mindre skove, ligesom de fastboende nyder synet af de dyrkede markers skiftende udseende i årets løb. Helnæs er iøvrigt kendt for sine fine asparges og kartofler. Den øvrige erhvervaktivitet på Helnæs knytter sig primært til Helnæs Kro, Helnæs Camping, højskolen og anden kursusvirksomhed, halvøens 2-3 gallerier, handel med antikviteter, internet-baseret salg- og grafik-virksomhed og udlejning af sommerhuse o. lign. til turister og fiskere. De fleste jobaktive personer på Helnæs pendler til "udenøs" arbejdspladser i "oplandet" på Fyn.

Et af de menneskeskabte kulturlandskaber er Helnæs Mae, som oprindeligt strakte sig ind som en vig fra Lillebælt i vest, omgivet mod nord, øst og syd af det højere liggende landskab med marker, skove og by. Maen har gennem flere menneskelaldre efter inddæmningen i 1785-86 og sænkning af vandstanden med start af udpumpning i slutningen af 1800-tallet tjent både helnæsboerne og fugle- og dyrelivet godt som græsningsareal og siden i mindre omfang opdyrkede marker. I 1996-97 blev størstedelen af Maen overtaget af Skov- og Naturstyrelsen som naturprojekt og senere Natura 2000 område. Efter Statens køb af en større gård i 2009 satser Skov- og Naturstyrelsen på at erhverve resten af Maen gennem jordfordeling og gennemføre et EU-støttet, men endnu ikke-offentliggjort naturprojekt som formodes at omfatte hævnning af vandstanden i den indre del af Maen til et niveau som i 1800-tallet.

Kulturelt er Helnæs et meget aktivt lokalsamfund med et rigt foreningsliv, samlet om forsamlingshuset, Borgerhuset i den gamle skole, som også huser Lokalhistorisk Arkiv, og sportspladsen. Hertil kommer en lang række andre arrangerede og spontane aktiviteter som ældreklub, l'hombre klub, ølsmagning, fællesspisning, syklub m.v.. Problemstillinger omkring antal fastboende, børnefamilier, trafikforhold, hurtig internetforbindelse sv.t. det øvrige land m.v. har Helnæs fælles med andre samfund i landdistrikterne.

Forslag i kulturgruppens materiale til kulturhistorisk indsats på Helnæs

Vedrørende indsats på det kulturhistoriske område i en sydfynsk nationalpark nævnes Helnæs bl.a. som indsatsområde for oplysning om oldtiden med fremstilling af informationsmateriale og etablering af stier til oldtidsminder. Tilsvarende foreslås opsat information ved stranden ved fiskelejet om den flydespærring fra vikingetiden, man har fundet rester af.

Kommentarer

I indledningen til Assens kommunes Landdistriktspolitik 2009-2013 står: " *Et vigtigt princip for Assens Kommunes landdistriktspolitik er "local governance". Vi ønsker, at lokalbefolkningen og andre centrale aktører tager medansvar og bliver en aktiv del af udviklingen af landdistrikterne. Det er i høj grad de lokale aktører og ressourcer, der skal være drivkraften i udviklingen - men de skal ikke stå alene. Assens Kommune er bevidst om sit medansvar for, at lokale initiativer og engagement stimuleres og ikke kvæles*". Det er smukke ord, som man på Helnæs forventer, at Assens kommune lever op til.

I overensstemmelse med princippet for "local governance" og med sit kendskab til det kulturhistoriske potentiale og lokale engagement på Helnæs er arbejdsgruppen ikke i tvivl om, at Helnæs udenfor nationalparken i et samarbejde med kommunen, andre institutioner og fonde vil kunne levere den bedste, og netop lokalt forankrede, formidling af de kulturhistoriske værdier til halvøens beboere og turister.

Den lokale arbejdsgruppes konklusion

Ved at sammenholde erfaringerne fra deltagelsen i den kulturhistoriske hovedarbejdsgruppe (og hovedarbejdsgrupperne for natur, friluftsliv og erhvervsliv) med de ideer og drøftelser, der fremkom under udarbejdelsen af "Oplæg til Landsbyplan for Helnæs" i 2007-08, må den lokale arbejdsgruppe konkludere,

1. at de specifikke og mere generelle forslag til kulturhistorisk indsats på og omkring Helnæs bedst vurderes og gennemføres i lokalt tilpasset regi uden deltagelse i en nationalpark.
2. at Helnæs som et aktivt lokalsamfund, hvor lokalt ejerskab og engagement har stor værdi, sagtens - og med fordel for både halvøens beboere og turister - kan magte de spændende opgaver, der findes på det kulturhistoriske område, sammen med Assens kommune og relevante andre institutioner og fonde.
3. at processen frem mod etableringen af en sydfynsk nationalpark bærer præg af at være standardiseret og forceret uden hensyn til vægtige lokale forhold i undersøgelsesområdet.
4. at Helnæs skal trækkes helt ud af nationalparkprojektet, hvis der ikke er bred lokal opbakning til at deltage, sv.t. at Helgenæs blev trukket ud af Mols Bjerger projektet.

17. februar 2010

Jens Zimmer

Fmd., Den lokale Arbejdsgruppe på Helnæs
jzimmer@health.sdu.dk

Den lokale arbejdsgruppe for Helnæs

Jens Zimmer, Helnæs Byvej 41 (fmd), Annelise Larsen, Helnæs Byvej 33, Jinnie Hemmingsen, Stævnevej 23, Erik Poulsen, Strandbakken 9, Vivi Wentzlau, Stævnevej 21, Søren Foss Madsen, Strandbakken 12, Henning Storm, Lindhovedvej 25, Jørgen Jørgensen, Helnæs Byvej 11, Mikael Grønlykke, Hegningen 15, Peter Møller, Helnæs Byvej 11, Jørgen Storm, Lindhovedvej 20, Hanne Ellebæk, Bøgeskovvej 14, Niels Ellebæk, Bøgeskovvej 14, Anna Nielsen, Strandbakken 28.